

3c Trgovski Tovariš

VSEBINA

Pe starem ali po novem — J. Golob	1
O trgovinski politiki — I. Kaiser	4
Trgovina in morala — Dr. Josip Ujčič	7
Pomen racionalizacije — T. Gl.	11
O naših gospodarskih razmerah — R. Š.	14
Kako skrbije srbski trgovci za starost in onemoglost — I. K.	20
Te in ono // Delovni program vlade za tekoče leto // Elektrifikacija Jugoslavije // Statistika stečajev v letu 1929 // Ratifikacija trgo- vinske pogodbe med Jugoslavijo in Letonijo // Večerni tečaji Gremija trgovcev na Dunaju // Prva vinska borza v Evropi	22
Družbene vesti // Merkurjev ples // Šesti družabni večer TDM // Smrtna kosa: Ivan Vernik // Darilo	24

TRGOVSKI TOVARIŠ

Glasiło Trgovskega društva Merkur za Slovenijo v Ljubljani,
Slov. trg. društva v Celju in Slov. trg. društva v Mariboru

Izhaja mesečno

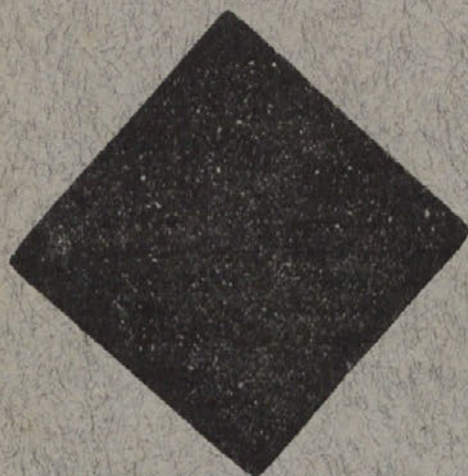
Ureja Josip J. Kavčič, Ljubljana-Mirje
Uprava lista: Ljubljana, Gradišče 17/1

Lastnik in izdajatelj Trgovsko društvo Merkur za Slovenijo v Ljubljani
Naročnina za vse leto Din 36.— -- Posamezna številka Din 5.—

Cene oglasom: Za enkratno objavo za celo stran Din 400.—, za pol strani 200.—, četrtina
strani Din 120.— in osminka strani Din 70.— -- Pri večkratni objavi se dovoli popust
in sicer tri- do šestkrat 5 odstotkov in šest- do dvanajstkrat 10 odstotkov.

Tisk tiskarne Merkur, trg.-ind. d. d. v Ljubljani

TRGOVSKI KOLEDAR

Med drugim vsebuje koledar:
*Izpremembe zakona o neposrednih
davkih // Kako se toži in rubi (obra-
zec za tožbo in rubežni predlog) //
Pravila o pregledovanju in žigosanju
meril, steklenic, sodov in posod //
Področja kontrol sodov in mer //
O avtomobilnem prometu // Kolekci-
js uredbe o prevozu potnikov in blaga
po železnicah // O povrnitvi preveč
plačane voznine na železnici // Novi
vojaški zakon // Pretvarjanje kubične
mere lesa v kg // Izmera kock za
tlakovanje // Tabela za razredčenje
alkohola // Uzance v žitni trgovini
Navodila za nakup zrnja // Teža
zrnja // Vskladiščenje zrnja // O raz-
prodajah // Cene za prevoz potnikov
na državnih avtomobilskih progah //
Plačevanje uslužbenškega davka //
Oblasna trošarina // Potni list itd.
Vsebina koledarja je taka, da bode
koledar dobro služil vsakemu trgovcu
Zato naročite nemudoma koledar pri
Trgov. društvu „Merkur“ v Ljubljani*

TRGOVSKEGA DRUŠTVA MERKUR
V LJUBLJANI za leto 1930 je izšel.
Cena Din 15.—. Zahtevajte ga v vsaki
knjigarni.

Trgovski Tovariš

Leto XXVII /// 1930 /// Številka 1

J. Golob

Po starem ali po novem

«Stara navada — železna srajca. Dobri stari časi! Izhojena pot je najboljša. Redko pride nanovo kaj boljšega...» Takih pregovorov in vsakdanskih rek je še dolga vrsta. In na milijone je ljudi, ki še danes verujejo, da tiči v teh pregovorih in reklih stara življenska resnica. Podobni so človeku, ki hodi naprej, a gleda nazaj, zato pa pade in se pobije.

Vsak dan prinaša nove izume, nove misli in metode, ki docela izpreminjajo življenje, mišljenje in čustvovanje človeštva. Ljudje pa vise vendarle na zastarelem že dolgo ne več rabnem ter se otepajo novega kakor nesreče in javkajo, da je bilo nekdanj vse lepše in boljše. Toda motijo se, zakaj v «nekdanjih dobrih starih časih» (ako bi se vrnili) bi niti ne znali in ne mogli živeti več: brez moderne industrije in trgovine, brez železnice, brez telegrafa in telefona, brez moderne higijene in brez današnje javne varnosti bi takoj obupali. Niti zadnji kmet in delavec si ne more, ako ni popolnoma blazen, želeti, da bi se vrnili nekdanji časi suženjstva in tlačanstva. Svet je ogromno napredoval v duševnem in stvarnem pogledu in kdor se upira napredku, ga povozi voz časa.

Seveda ljubimo in spoštujemo še marsikaj starega, zakaj vsa novodobna kultura se je zgradila in razmnožila na temelju tradicije. Iz davnine smo podedovali vrednote, ki jih cenimo visoko prav zaradi njih starosti, večno žive dragocenosti, lepote in dobrote, stvari, ki jih danes niti ne znamo več napraviti ali jih ne delamo, ker bi bile predrage. Starinske zgradbe, slike, kipi, pohištvo, orožje, vezenine, obleke i. dr. so stvari, ki po svoji umetnosti ostanejo dragocene še davnim zanamcem. Toda nobena žena, ki pietetno hrani svojo poročno obleko iz mladih let, ne hodi v nji po ulici, kjer vlada že dolgo druga moda. In tako je z vsem, kar zahteva sodobno življenje. Tradicija nima mesta po naših pisarnah in tovarnah, po delavnicah in strojnicah, pa tudi ne več v našem zasebnem življenju. Električna, plin, radio in še marsikaj je zavladalo tam, kjer so bili nekdanj leščerba, petrolej in peč, ki se je kurila s panji od zunaj, kjer je gospodinja sredi dušljivega dima prestavljala sajaste lonce.

Še ni tako dolgo, ko so se možje kakor Napoleon rogali misli, da bi mogel teči voz brez vpreženega konja. A danes pozna že vsaka vas železnico, avtomobil in zrakoplov. Še ni daleč čas, ko so ljudje trdili, da ni svetiljke brez goriva, a danes sta olje in petrolej, ki sta izpodrinila trsko, že po vsem kulturnem svetu nadomeščena s plinom in električno lučjo. Fantastično se je zdelo, da bi bilo mogoče

govoriti preko tisočev kilometrov, a danes uporabljamo telefon in radio ter se na ogromne daljave reproducirajo slike. Z Röntgenovimi žarki prosevamo telesa in gledamo tja, kjer je vladala dozdevno neprestopna tema. Da bi človek letel kakor ptič po ozračju, so smatrali za otroško poetično hrepenenje; danes pa imamo že po vsi Evropi in Ameriki redne zračne popotne proge. Kar store dandanes stroji v kvaliteti in kvantiteti, kar zmoreta danes tehnika in še posebej kemija, to so «čudeži», da jim ni bila kos najbujnejša domišljija nekdanjih pesnikov.

In vendar ne utihnejo «laudatores temporis acti», hvalilci preteklih časov, dasi so se iz njih norčevali že klasični Latinci. Vzrok tej konservativni miselnosti tiči pač predvsem v zastarelem šolskem in vzgojnem sistemu, ki je usmerjal bivši in usmerja današnji deci poglede preveč nazaj, a premalo naprej. Herbert N. Casson, angleški strokovni pisatelj, piše v svoji najnovejši knjigi «The Twelve Worst Mistakes in Business»:

«Svoje dečke učimo spoštovati staro in z nezaupanjem gledati na sedanost. Leta in leta uklepamo smer oči naših vseučilišnikov na preteklost. Ko potem, ko stopijo v življenje, ne vedo s problemi sedanosti nič začeti. Toda preteklost mora ostati pretekla, zakaj ne smemo dovoljevati, da se dviga iz grobov mrtvaška roka in izkuša ustaviti napredek, ki zanj delamo. Stalna izpremena vlada svet. Vsi smo podrejeni neprestanemu procesu izpreminjanja in razvijanja. Vsaka celica v našem telesu se izpreminja in baje v teku sedmih let ne ostane noben delec našega organizma star. Življenje je reka ali plamen, proces, ki se nadaljuje brez prenehanja in ga ne ustavi nihče in nič. In še eno načelo je, ki ga lahko uporabljamo z uspehom: noben študij preteklosti ne zadošča, da bi mogli spoznati, kaj nam prinese bodočnost. Mož, ki ve le to, kar je bilo, še dolgo ne ve, kar bo. A zbor starih norcev, ki čenčajo pri vsaki priliki «Nemogoče!» — vendarle ne utihne in pozablja blamažo, ki so jo želi vsi taki pesimisti in kritikastrji. Življenje jim je odgovorilo na tisoče neumnih vprašanj, a oni vprašujejo dalje in prav tako neumno. Kajti vedno so povprečniki mislili bolj s spominom, nego z možgani in le malo ljudi ima domišljijo in sposobnost, da bi si predstavili nekaj, kar je docela novo in nerazumljivo.»

Povsod je pač največ takih, ki so po svoji vzgoji staromodni in ne spadajo več v sedanost, ki živi s tempom brzovlaka. Avtomobil sovražijo, telefon zaničujejo, radio smešijo, zrakoplova se boje ter sopihajo rajši peš v IV. nadstropje, nego bi zaupali svoje kosti električnemu dvigalu. In letajo okoli v zastarelih oblekah ter se zgražajo nad sodobno modo. Žive po starem, skromno, modrijansko ter se divje togote nad mladino, ki hoče bolje zaslužiti in bolje živeti. Černi zavistniki so vzlic svoji osebni poštenosti, ki nikomur ne privoščijo več lepote in radosti, kakor so je sami imeli in kakor je še danes nimajo, ker zanje nimajo niti smisla niti poželenja.

Ako sede taki ljudje v kakem upravnem svetu, občinskem odboru ali kakršnemkoli javnem zastopstvu, se čuje kakor refren vedno iznova njih ugovor: «Zakaj smo pa mi delali drugače? Zakaj pa smo mi živeli brez tega?» — Taki nazadnjaki so povsod cokla in môra, brez zveze s sodobnostjo in nesreča za družbo, ki jih je posadila na

mesto, kamor že davno ne sodijo. Imamo preveč ljudi, ki imajo smisel za pilo, kladivo, motiko, ki imajo obzorje srednjeveškega obrtnika in delavca, seveda najnižje vrste, ki pa odklanjajo hidravlično stiskalnico, hidravlični sveder, moderno računalno, «robote», ometalni, osuševalni stroj, asbetne cementne cevi i. dr. Taki ljudje so nesposobni, da bi vodili komplicirano organizacijo, moderno tovarno ali veliko trgovino. Zakaj stari «šimelj» je nevaren ne le napredku, nego tudi nadaljnjemu obstanku vsakega večjega podjetja. Ali ni značilno, da industrije za avtomobil, radio, gramofon, film, umetno svilo i. dr., kar je nastalo šele v teku poslednjih 10 do 20 let, uspevajo, dočim so železniške, železne in jeklene družbe, suknarji in bombažarji v dosti slabšem položaju. In vendar nimajo nove industrije nič manjše konkurence kakor stare, a imajo kot začetnice in pionirke svoje stroške, še po vrhu večje troške ter borbo za povsem nova tržišča. Brez tradicij so, zato morajo biti energične in podjetne, agilne, vztrajne ter se poslužujejo novih idej in novih metod. Stare branše pa so obtičale in ne morejo iz zastarele rutine in šablone.

Starost in izkušnje morajo biti povsod prednost, ki je zlata vredna. Ako je staro podjetje živahno, agilno in napredno podjetno, mora dosežati večje uspehe kakor novo, ki se šele uvaja. Ako pa se staremu podjetju zavapné žile ter postane počasno, staromodno, okorelo, ga kmalu prehitijo najmlajši tekmec. Vsaka tvrdka je kakor hiša: neprestano jo je treba vzdrževati v redu, jo obnavljati, nanovo beliti, slikati, pleskati — jo prilagoditi novemu času, novim potrebam. Hiša, ki se je zanemarila, smrdi in propada, je izgubljena, kakor tvrdka, ki ima sloves, da je zastarela. Bistvenost današnjega podjetja je pač, da je novo, aktualno, kajti za vse je merodajna moda, ne le za — klobuke in obleke. Toda ne le roba, tudi metode, uprava in stroji se morajo prenavljati. Zakaj ni dovolj, da je trgovec ali industrijalec le po eni plati moderen, po drugi pa reakcionaren.

Skratka: podjetnik ne sme biti nikoli zaljubljen v preteklost, nego se mora ozirati po novem, po izpremembah, po napredku. Kdor je zadovoljen, je star, zaspan in zabit, ki ne sprejema v možgane ničesar več; a tudi kdor smatra samega sebe za najbolj modrega in izkušenega, ne more nikoli več napredovati. Mnogo dobrih trgovcev je otopelo in okamenelo, ker so postali z leti preveč domišljavi in zaljubljeni v lastno vseznalost. Kakor raketa so, ki švigne s krasnim sijem kvišku, a takoj eksplodira in že izgine v temo. V mladosti revolucionarji, kot možje konservativci in končno reakcionarci, ki odklanjajo vse novo in boljše, se oklepajo «staropreizkušenih» metod ter se čudijo, da jim vzraščajo vedno hujše skrbi, da so jim uspehi redkejši, a polomi vedno pogostejši. Tak razvojni potek lahko opazujemo na sto in sto tvrdkah nekdanj slovečega izgleda.

Saj je naravno, da se starejši človek zmerom rad vrača k ljubezni iz mladosti. Nikakih pomlajevalnih injekcij ni za nov okus, nove misli in nove metode, ali s starostjo bi morala priti modrost in vzkliči spoznanje, da vse staro ni vedno dobro in vse novo ni zmerom zanič in neumno. Človek se mora vedno nanovo učiti ter se poglobljati v novi čas, ako noče obtičati, zaostati in hoditi po svetu kakor živ mrtvak.

Casson piše: «Modrijan si ohrani objektivno preudarnost in duševno živahnost do visoke starosti. Tak trgovec pušča tudi mladim besedo in ni nikoli trmast. Človeka presoja po njegovi podjetnosti, iniciativnosti in odločnosti, ne pa po letih in izkušnjah.

Vsak trgovec je nevaren lastnemu podjetju, ako začenja pobijati nove predloge s starim čustvom, ako je brez lastnih vzpodbud in predlogov, se oklepa šablone, dopušča, da ima podjetje izgubo in ga prehiteva konkurenca ter ga nove ideje in novi problemi nič več ne zanimajo, tako da ne čita in ne posluša, kako dela novi čas in novi rod.

Gotovo, vsaka doba ima svoje prednosti in nedostatke. Slabo je vodstvo trgovine, v kateri odloča le mladina ali le starina; obe strani se morata izpopolnjevati medsebojno, delati vzajemno, dosežati pametne kompromise, ne pa pobijati se. Nesreča je, kjer ima starina denar in avtoriteto, mladina pa ostaja s svojo podjetnostjo brez vpliva. Najbolj sposobni in modri so možje, ki se znajo postarati in vendar ostati mladi. Ako vidimo šestdesetletnega trgovca ali industrijca, ki je vedre duše, živahen, podjeten in deloljuben, smo lahko prepričani, da je to mož, ki je dosegal uspehe in bo še dosegal nove uspehe. Prav gotovo še zmerom razmišlja: Ali je tako, kakor in kar delam, dobro in prav, — ali pa se dá drugače doseči še več in še bolje?»

V trgovskem življenju ni prav nič svetega in nedotakljivega razen poštenosti in dostojnosti. Stalna mora biti le izprememba, iskanje novega, boljšega, racionalnega.

I. Kaiser

O trgovinski politiki

Trgovinska politika je nastala v 17. stoletju. V svojih početkih se je pojavljala le v obliki administrativnih aktov, ki so imeli namen pospeševati domačo delavnost in doseči kolikor mogoče ugodno — aktivno trgovinsko bilanco. To je takozvani merkantilni sistem, ki je bil najpopolnejši in najboljše zgrajen v Franciji, najdemo pa ga tudi v drugih državah, tako v Španiji, Avstriji, Prusiji, Holandiji in v Angliji.

Naloge moderne države so mnogobrojne. Braniti mora, če je potrebno, žalibog tudi z oboroženo silo, svojo politično neodvisnost; skrbeti mora za pravni napredek v državi in garantirati za osebno in premoženjsko varnost državljanov; delovati na to, da se ustvarijo ugodni pogoji za kulturni razvoj državljanov itd.

Osnova za izvrševanje teh nalog pa leži v povoljnih gospodarskih razmerah in ekonomskem blagostanju naroda. Zato pa je prva in glavna skrb vsake države, da razvija in jača vse produktivne sile in tako skrbi za dvig narodnega blagostanja.

Ta skrb spada v delokrog gospodarske politike. Smoter gospodarske politike je torej, da razvija produktivne sile v državi in dviga proizvodnjo dobrin ter da kar najracio-

nalnejše porazdeli proizvedene dobrine med državljane.

Racionalna je ona porazdelitev dobrin, ki omogoča, da so te dobrine sorazmerno enako porazdeljene na vse državljane. Taka enaka porazdelitev prinese šele celokupnemu narodu blagostanje. Če je pa porazdelitev osredotočena le v nekaj rokah, nima to ugodnih posledic za narodno blagostanje.

Gospodarska politika obsega:

agrarno politiko, obrtno in industrijsko politiko, trgovinsko politiko, prometno politiko in politiko delitve dobrin.

Trgovinska politika je oni del gospodarske politike, ki ima nalogo regulirati mednarodno izmenjavo blaga, toda z namenom, vplivati s tem na jačanje produktivnih moči v državi, to je povečati proizvodnjo v državi. Trgovinska politika določa količino, vrsto in smer mednarodne izmenjave. Na ta način se produkcija, delo in kapital, usmerja v one vrste proizvodnje, za katerih razvoj ima država relativno najugodnejše pogoje. S tem se na eni strani dviga proizvodnja onih gospodarskih strok, ki že obstoje, na drugi strani pa se radi jačanja prvih daje možnost snovanja novih gospodarskih strok.

Trgovinska politika je torej v svoji skrajni meji produkcijska politika, — reguliranje mednarodne trgovine pa sredstvo, da se doseže večja in raznovrstnejša proizvodnja.

To je glavni namen in glavni cilj trgovinske politike.

Poleg tega glavnega cilja pa ima, oziroma more imeti, trgovinska politika še dva sporedna cilja in sicer: služiti v fiskalne namene, kot vir državnih dohodkov in tu ali tam kot sredstvo za distribucijo proizvedenih dobrin.

Značaj in pomen trgovinske politike kot davčnega vira je podvržen mnogim variacijam. V državah s sistemom svobodne trgovine (kakor n. pr. na Angleškem) izgubi trgovinska politika svoj glavni namen, to je jačanje proizvodnje in je v pretežni meri fiskalnega pomena. Ravno tako zasleduje trgovinska politika fiskalni cilj tudi v vseh federativnih, mladih in kolonijalnih državah iz razloga, ker obstojajo dohodki federativnih, mladih in kolonijalnih držav ponajveč iz posrednih davkov in radi tega išče fiskus čim višjih dohodkov iz carin. Trgovinska politika v takih državah dobi radi tega fiskalni značaj. Končno se fiskalni cilj trgovinske politike opaža tudi v vseh onih državah, ki se nahajajo v finančnih težkočah, ker računa tudi tu fiskus z velikimi carinskimi dohodki.

Uloga trgovinske politike v distribuciji proizvedenih dobrin, je v splošnem jako slaba in se v tem oziru dosega mnogo boljše uspehe z davčno in pa socialno politiko (progresivni davki, luksuzni davek, delavsko zavarovanje itd.).

Rekli smo, da je glavni cilj trgovinske politike razvijati produktivne sile v državi in jačati njeno proizvodnjo. Iz teorije mednarodne trgovine pa vemo, da tudi mednarodna izmenjava blaga in mednarodna delitev dela vplivata ugodno na jačanje proizvodnje. Vsaka država daje v tem cilju prednost oni stroki, za katero ima relativno najpovoljnejše pogoje ter se na ta način s koncentracijo

proizvodnje znižujejo produkcijski stroški in s tem dviga seveda njena produktivna moč.

Trgovinska politika mora biti usmerjena torej tako, da se rezultati mednarodne izmenjave blaga in delitve dela v doglednem času pokažejo. Dati mora delu in kapitalu pobudo. Trgovinska politika mora radi tega najskrbnejše proučevati gospodarske razmere ne le v lastni državi, marveč tudi v državah - konkrentinjah.

Stopnja gospodarskega razvoja vsake države je rezultat mnogih zgodovinskih, političnih, kulturnih, gospodarskih, socialnih itd. pojavov. V svojem gospodarskem razvoju prevali vsaka država več faz, izmed katerih so glavne: 1. doba agrarne strukture, to je doba, v kateri posveča država vso pažnjo poljedelstvu, živinoreji in gospodarstvu in v kateri zamenjava produkte za uvoz industrijskih predmetov; 2. doba mešane, to je agrarno-industrijske strukture, s pretežnim značajem ene ali druge izmed obeh gospodarskih strok in 3. doba popolne industrijske gospodarske strukture, v kateri je poljedelstvo stopilo popolnoma v ozadje.

Za državo, n. pr. agrarno-industrijske strukture je treba uporabljati popolnoma drug trgovinsko-politični režim, kakor pa n. pr. za državo z izrazito agrarno ali industrijsko strukturo. Trgovinska politika mora torej uvesti v državi tak trgovinsko-politični režim, ki najboljše odgovarja konkretnim gospodarskim prilikam dotične države. Proučevati mora torej gospodarske razmere vseh držav, s katerimi prihaja posredno ali pa neposredno v kakršnekoli gospodarske odnošaje.

Današnji razvoj mednarodne trgovine nam prikazuje svet kot velik trg, na katerem se vodi energična borba med velikim številom konkurentov. Ta konkurenca se kaže zlasti v dveh oblikah: 1. v konkurenci, ki jo mora vzdržati domače blago (domači producenti) na domačem trgu napram konkurenčnemu inozemskemu blagu in 2. v obliki konkurence, ki jo mora vzdržati domače blago na tujem trgu, bodisi napram tamošnjemu domačemu blagu, bodisi napram blagu tretje države, ki se tudi bori za osvojitvev dotičnega trga.

Trgovinska politika mora računati z eno kot z drugo konkurenco in mora radi tega marljivo proučevati proizvodjalne pogoje za lastno in tuje konkurenčno blago; poznati mora produktivno moč lastne, kakor tudi moč zunanje konkurence. Šele na osnovi takega vsestranskega proučavanja se more podvzeti vse potrebne trgovinsko - politične mere, ki dajo željene uspehe.

V pogledu konkurence, ki se vodi na domačem trgu med domačim in uvoženim konkurenčnim blagom, mora trgovinska politika lavirati vedno tako, da je domači proizvodnji zasiguran obstoj in razvoj.

Kar pa se tiče konkurence, ki jo mora domače blago vzdržati na tujih trgih napram tamošnjemu ali tujemu blagu, pa mora modra trgovinska politika skrbeti predvsem za to, da kakorkoli dobi njeno blago prednost pred konkurenčnim blagom kake tretje države, ali pa vsaj doseči, da je z blagom tretje države na trgu enakopravno.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Dr. Josip Ujčič

Trgovina in morala

Predavanje vseučiliškega profesorja
gosp. monsignora dr. Ujčiča na šestem
Merkurjevem družabnem večeru.

Če govorim o trgovini, ne govorim o trgovini kot objektivnem podjetju, marveč jo analiziram pod več vidiki, ki jih nudi katoliška morala.

V gospodarskem življenju imajo veliko ulogo trije činitelji. Prvi činitelj je obdelovanje zemlje. Drugi je obrt, h kateri spada potencirana obrt: industrija. Tretji je trgovina. Zemljedelstvo je bila prva naloga, ki jo je imel človek na tem svetu. To je prvi poklic v gospodarskem življenju človeštva. Zemljedelstvo ima nalogo, da nam izdela ali pridelava iz zemlje hrano, kurivo in razne rude. Obrt ima pa nalogo, da industrijalno predela te reči za boljšo rabnost v človeškem življenju. In končno imamo trgovino, katera posreduje med konzumentom in producentom.

Pri tem bi vas rad opozoril, čeprav je večina od vas trgovskega poklica, da smo vsi konzumenti. Tudi vi trgovci ste konzumenti, če ne v svoji stroki, pa prav gotovo v kaki drugi. Tudi ne pričakujte, da bom govoril v korist konzumentov in na škodo trgovcev. To ni moj poklic. Moj poklic je, biti pravičen do vsakega družabnega sloja, do vsakega pravega, poštenega poklica.

Pri tem bi Vas z zgodovinskega stališča opozoril na nekaj. Pri starih cerkvenih pisateljih najdemo izreke, po katerih bi mogli soditi, da niso bili prijazni trgovcem. Opozarjam, da taki citati ne pomenjajo nobene obsodbe trgovskega poklica, marveč so hoteli stari cerkveni pisatelji grajati gotove zlorabe na trgovskem polju. Sicer pa največji zapadni cerkveni oče sv. Avguštin pripisuje trgovini prav posebno nalogo, da mora zbližati sloje in narode. In v resnici, trgovina ima to nalogo, da deluje za internacijonalni sporazum, kajti malokje pridejo ljudje in narodi v tako tesne stike, kakor v gospodarskih odnošajih.

V primitivnem stanju kulture imamo seveda že trgovino. Kajpada je bila ta trgovina na zelo nizki stopnji. Imamo le izmenjavo predmeta za predmet. Danes pa vsi kupujemo in plačujemo v gotovini.

Zdaj prihajam do raznih dolžnosti. V ospredje pride morala, moja stroka. Govoril bom o dolžnostih prodajalca. Analogne so tudi nasprotni dolžnosti, ki jih ima kupec ali konzument. Katere dolžnosti ima prodajalec? Prodajalec mora v prvi vrsti izročiti kupcu tisto blago, za katero sta se pogodila. Z drugimi besedami, ne sme zamenjati predmeta. Izročiti mora predmet in individuo. Ta točka v praktičnem življenju ne dela težav.

Druga važna točka je, da mora prodajalec jamčiti, da dobi kupec za svoj denar res ekvivalent. To je misel, ki se v morali vedno ponavlja, da mora pri kupčiji dobiti prodajalec od kupca kot protivrednost denar. Radi tega je prodajalec po morali dolžan povedati važne napake predmeta. Če bi imel predmet, ki ga mislim kupiti,

kake napake, ki jih kot nestrokovnjak ne opazim in ne morem opaziti, potem je moralna dolžnost prodajalčeva, da me opozori na te napake. On ne sme gledati na svojo korist, ampak na moralo. In če predmet ne odgovarja temu, kar sem jaz zahteval, me je on dolžan opozoriti, da predmet ni za mojo rabo. Pojasniti mi mora glavne napake, glede manjših pa ni dolžan dati posebnega pojasnila, marveč je po morali dolžan primerno znižati ceno.

Kaj je cena? Cena je tisto, kar se plača. Moralisti definirajo ceno: cena je gospodarska vrednost predmeta ali njegove uporabnosti, izražena v denarju. Kakor običajno, definicije so samo za akademske stolice. Včasih vemo pred definicijo bolje, kakor pa po definiciji, kaj je cena. Cena, je ponovim še enkrat, gospodarska vrednost predmeta ali njegova uporabnost, izražena v denarju.

Kdo določa cene? Po morali imamo tri činitelje, ki določajo cene. Včasih določa cene zakon, na primer za predmete pri državnem monopolu. Take cene imenujemo v morali zakonite cene, pretium legale. Včasih določata cene kupec in prodajalec sama po posebni konvenciji. Tako ceno imenujemo konvencionalno ceno. To ceno imajo predmeti, ki niso v komerciju (*res extra commercium*), ki jih ni v trgovini, na primer znamenite slike. Če bi kdo imel znamenite slike iz kake galerije, pa bi jih hotel prodati, je jasno, da nimajo tržne cene.

Potem imamo tiste cene, ki jih moralisti in svet imenujejo tržne cene. To je najbolj praktična cena. Po teh se ravnamo v vsakdanjem življenju. Tržna cena pa ni matematično natančno določena, kakor monopolska cena. Ta je matematično natančno določena. Škatla «Vardar» cigaret, zavitek tobaka, škatla vžigalic stane natančno določeno vsoto vedno in povsod. Pri tržni ceni pa je nekaka razpetina. Ta se ravna po najbolj različnih okolnostih. Ravna se po uporabljivosti, po množini predmeta na trgu, po nevarnosti izgube, zlasti pa po načinu, kako se po njej vprašuje, kaka je ponudba in kako povpraševanje.

Kot vzgled navajam, da je 24. decembra dopoldne zelo veliko povpraševanje po ribah. Zato so cene visoke. Dopoldne 25. decembra pa že skoro nihče več po ribah ne vpraša, zato so cene nižje.

Moralisti razumevajo najvišje, srednje in najnižje cene. Katera cena je po vesti moralno pravilna? Pri monopolu je tista cena moralno pravilna, ki jo je zakon postavil, pa naj bo najbolj visoka ali najbolj nizka, to je postranska stvar. To ceno je določil zakon. Če se mi zdijo cigarete drage, mi ne pomaga nič, moram jih drago plačati ali pa jih ne kupiti. Pri znamenitih slikah tudi ni cene. Tu je konvencija. Pravična je tista konvencionalna cena, glede katere sta se dogovorila kupec in prodajalec, razen, če bi bila cena naravnost nespametna.

Vsekakor je cena nekaj objektivnega, nekaj realnega. Pri nakupu ali pri prodaji, kar je analogno, smemo zahtevati samo tisto ceno, ki je v resnici ekvivalent predmeta, objektivni ekvivalent. Trgovec sme prodati samo tisto, kar oddaja. Ničesar drugega. Posebno zanimanje kupca za predmet, ki mu je izredno všeč, ne spada v ceno. To posebno zanimanje se imenuje *affectio*. Zaradi tega posebnega zanimanja zahteva mnogokrat prodajalec višjo ceno, za-

hteva višjo proti-vrednost (*pretium affectionis*), nego je v resnici tržna cena. Zakaj? Ker ve, da bo kupec rad ali nerad plačal tudi večjo ceno. To bi bila nemoralnost. Zato sme prodajalec prodajati, kar je njegovo, to ima neko gotovo tržno ceno, tisto zanimanje pa ki ga ima kupec, je njegovo, kupčevo, zanj ne more zahtevati prodajalec plačila. Če se jaz zelo zanimam za kak predmet, je to moja zasebna zadeva, prodajalec ne more tega sebi vračunati v korist. Cena mora biti vedno objektivna. Trговец mora potemtakem vedno govoriti resnico.

Huda zahteva, boste rekli, toda moralna zahteva ostane. To je moralni postulat od strani strank: kupca in prodajalca. Med trgovcem in med kupcem mora po morali vladati medsebojno zaupanje. Mi, kupci in prodajalci, moramo biti tako visoko stoječi, da če gremo v trgovino, gremo tja z zaupanjem, prav tako, kakor če bi šli k odvetniku ali župniku. Tam ne skrivamo ničesar, ampak povemo odkrito kake želje imamo. S prav takim zaupanjem moramo iti v trgovino. To zaupanje mora biti medsebojno. Naša dolžnost je, da se medsebojno vzgajamo, da drug drugemu pomagamo do višje stopnje.

Prihajam k raznim praksam v trgovskem življenju. Na primer: monopol. Tu ne mislim govoriti o državnem monopolu, ampak o zasebnem. Ali je dovoljeno, da nekdo v nekem mestu monopolizira gotovo blago? Samo po sebi bi bilo možno in teoretično po morali to ni zabranjeno. Vendar moram priznati, da je stvar moralno nevarna. Tak monopol je na meji dovoljenosti. Če se človek spreha ob kakem strmem bregu, je sicer še gori, toda lahko vsak trenutek pade doli. Tako je tudi z monopolom. Zasebni monopol se nahaja ravno na zadnji meji dovoljenosti.

Trgovcem priporočam medsebojno vzajemnost. Kakor vsak poklic, mora tudi trgovski poklic imeti medsebojnega vzajemnega duha. Ta vzajemnost mora sloneti na pravičnosti in na ljubezni. Ta dva činitelja, ki igrata v življenju veliko vlogo, sta važna tudi v trgovčevem poklicnem življenju. Kaj zahteva pravičnost? Pravičnost zahteva, da trgovec trgovcu ne škoduje. Ljubezen zahteva, da drug drugemu pomagata. Priložnosti je za to v praktičnem življenju nešteto. Eno tako priložnost hočem omeniti, ki ima tudi moralno dobro ozadje. Na primer trgovina ima odjemalca, ki silno nerad plača ali sploh ne plača. Trговец se ga naveliča in mu sistira kredit. Kaj stori taka stranka? Odpri si nekje druga vratca in postopa tam po isti metodi. Pri tem se ji pripeti isto in gre počasi naprej k drugemu. Na ta način trgovci nehote podpirajo neko lenobo, neko nesolidnost in nepoštenje. Ko vidijo trgovci takega tiča, ki hoče praktično živeti komunistično, vzajemno *ex commune*, bi morali drug drugega opozoriti. To zahteva medsebojna vzajemnost.

Reči bi se moglo, da na ta način ne bo konkurence. Ali je konkurenca po morali možna? Kaj je konkurenca? Konkurenca je znižanje cen z namenom, da dotični trgovec privabi več kupcev. Ali je to dovoljeno? Nedvomno je dovoljeno prodajati trgovcu po najnižji ceni, čeprav slutiti, da bo drug trgovec izgubil nekoliko odjemalcev. Ali je mogoče, da prodaja nekdo moralno po nižji ceni, kakor drugi? Seveda! Neki trgovec drago plača lokal, drago plača

nastavljenca, drug trgovec pa je v lastni hiši, pomagajo mu žena in sinovi, hčerka je pravkar absolvirala trgovsko šolo in je blagajničarka. Ta lahko konkurira in prodaja po nižji ceni. Pri tem pa bi rekli po morali, naj vsak pazi, da ne skonkurira samega sebe, ker bi to moglo postati fatalno za družino. Dolgo časa se konkurenca ne more držati. Umazana konkurenca je kriminalno nevarna. Tu preti kriminalni kodeks. Tako umazano konkurenco imamo, če kdo prodaja slabo blago pod ceno. Kdor kupi pod ceno, je kupil čez ceno. Pod ceno se lahko prodaja falzificirano blago ali pa se zlorablja nevednost dotičnega kupca.

Prehajam na reklamo. Reklama vabi kupca z okusno ureditvijo in plakati. Ali sme trgovec delati reklamo? Seveda jo sme. Ureditvev njegove trgovine in izložbe mora biti okusna in estetična, to je, mora ugajati. Zato je treba imeti okus. Tega ne more dati ne trgovska šola in tudi ne predavanje profesorja moralne teologije. To je svet sam zase. Zlasti red in snažnost v trgovini sta izvrstna reklama. Konzumenti zahtevamo ne samo dobro vino, ampak tudi čist kozarec. To velja za vso trgovino. Personal, pa naj si bo moški ali ženski, mora biti primerno dostojno oblečen. To spada k reklamam.

Inserat mora biti tak, da res obuja pozornost. Inserat mora biti resničen. Biti mora duhovito sestavljen. Toda ne sme lagati. Tudi plakat mora biti dostojen in lep ter ne sme lagati. Kajti laž ne sme nikomur koristiti. Laž je sama po sebi zlo. Najboljša reklama je dobro blago in prijazna postrežba.

Dotaknil se bom bojkota. Beseda je irska. Trgovsko pomeni prekinitev poslovnih zvez. Kdo jih lahko prekine? Ali konzument ali trgovci medseboj. Konzument bi lahko prekinil zveze s svojim prodajalcem, ako bi ga bil ta razžalil v njegovi časti, ali mu prodajal slabo blago. Dalje smejo bojkotirati tudi trgovci.

Vprašali boste, ali je moralno dovoljeno bojkotirati trgovce? Mi moralisti moramo biti pravični, pravični do vseh ljudi. Moramo biti pravični tudi do konzumentov in biti z njimi usmiljeni. Kako pride konzument do tega, da dobi za dober denar slabo blago? Ali je dovoljeno, da se trgovci medsebojno bojkotirajo, ako bi trgovec prekoračil predpise svoje zadruga? Da, ako bi na primer proti določbam svoje zadruga imel trgovino odprto čez določeno uro.

Kar sem rekel o zasebnem monopolu, to velja tudi o kartelu. Kartel je dogovor vseh trgovcev ali več trgovcev neke branše, da ne bodo prodajali blaga pod neko ceno. Ali je to dovoljeno? Kartel je na zadnji meji dovoljenosti. Ako zlorablja kartel svojo moč, dela nemoralno. Taka dejanja našteva tudi kazenski zakonik. Trgovec ne sme prodajati alkoholnih pijač mladoletnikom, morfija, pokvarjenih živil, spisov, novin in predmetov, ki kršijo javno moralo, pornografije itd.

Včasih se sliši od kakega potnika: «Kupčija je kupčija.» Slišimo, da je dobiček zadnji cilj človekov. Mi se dobro zavedamo, da so nad nami neke večnostne resnice, neka večna načela, ki nas vežejo tudi tedaj, kadar ni nobenega sodnika za nami. Zavedamo se, da so neke večnostne resnice tudi tedaj, če nam nihče ne more ničesar dokazati. Torej ne sme biti naše geslo: «Kupčija je kupčija», marveč, poštenje po večnostnih načelih!

Trgovec ima priložnost storiti mnogo dobrega, pa se naj zaveda, da bo njegova dobrota in darežljivost prinesla njegovi trgovini obilo blagoslova. V mnogih trgovinah imajo izobešene nabožne slike. S tem spričujejo, da zanje ni kupčija le kupčija in da bodo vse sami opravili, marveč, da je tudi trgovsko življenje odvisno od nekih višjih načel. Kakor je delo na polju odvisno od božjega blagoslova, tako je tudi v trgovini uspeh dela odvisen od blagoslova od zgoraj.

Pomen racionalizacije

Nepričakovano veliki in nagli razvoj industrije tekom poslednjega stoletja je prisilil industrijska in trgovska podjetja, da so začela razmišljati, kako bi čim boljše izkoristila sredstva za proizvodnjo in prodajanje in da bi čim boljše organizirala vse razpoložljive energije. Praktično uporabljana veda je postala os v organizaciji, ki je, znanstveno preizkušena, ugotovljena in usmerjena, dobila v industrijskem, trgovskem in vsem realnem gospodarskem poslovanju ime racionalizacija.

Novo je le ime, kajti ljudje so že od početka industrije zmerom iskali načine in pota, kako bi čim več prištedili materiala, časa in sile ter dosegli obenem izboljšanje in pocenjenje svojih proizvodov. Tudi z racionalizacijo se izkuša najti najboljša in najbolj praktična pot za rešitev mnogih in često prav kompliciranih gospodarskih vprašanj.

Še danes lahko opazujemo mnogo podjetij, ki delujejo z jako slabo organizacijo, vendar se ne le vzdržujejo, nego celo napredujejo. Tu delajo pač ljudje izredne sposobnosti in marljivosti ali pa so okolnosti slučajno izredno ugodne. Ako se izpremeni okolje in okolnosti, gotovo prej ali slej izgine stabilnost, se zmajejo tla ter je bodočnost podjetja jako dvomljiva. Racionalizacija proučuje samo normalno stanje industrije, trgovine, uprave in vseh strok ljudske delavnosti in se ozira le na ljudi, ki znajo že utrjena pravila smotrno uporabljati.

Osnovno metodo moderne racionalizacije je izumil francoski filozof in matematik Descartes. Ta metoda obstoja iz analize (razčlenjenja) zloženosti proučevanega problema, torej razčlenjenja glavnega problema v celo vrsto manjših in preprostih problemov, čijih postopna rešitev daje tudi rešitev glavnega problema. Navadno se misli, da je racionalizacijo izumil šele ameriški inženjer Taylor, ki je resnično med prvimi začel racionalizirati proizvodnjo po velikih podjetjih, a se je posluževal le Descartesove metode. Drugi smatrajo racionalizacijo za «fordizem», t. j. za izvrstno organizirano delovanje po serijah, kakor ga je uvedel tovarnar avtomobilov i. dr., Američan H. Ford. Ali racionalizacija se širi v tri glavne pravce in obsega tri različna, dasi ne drug od drugega neodvisna polja:

tehniko (industrijo, poljedelstvo), trgovino in socialno politiko.

Tehnično polje je doslej najboljše in najbolj mnogostranski proučeno; v praksi se obdeluje s treh vidikov: standardizacije in nor-

malizacije, dalje specifikacije in organizacije, končno pa človeškega, t. j. z vidika dela in potrošnje.

Na trgovskem polju se racionalizacija prav posebno usmerja na čas in točen načrt. Nesmiselno je prepuščati kupčijo igri slučajev. Vsakdo se mora brigati, da je prvi med tekmeči glede časa in glede organizacije ter dalekovidnosti. Zato imajo v Zedinjenih državah posebne urade, ki proučujejo tržišča ter kapaciteto proizvodnje in prodaje. Ti uradi skrbe za ravnotežje v trgovini in po možnosti preprečujejo ekonomske krize. Uspeh ne prihaja nikoli sam, nego je rezultat vestno uporabljenih načel in točno izvajanega načrta. Človek, ki čuva svoj denar, dela vrlo dobro, oni pa, ki vlaga svoj denar v zdravo kupčijo in previdno troši, ne da bi razsipal, dela še bolje. Šef ekspedicije v veliki trgovski hiši, ki je pri pakiranju znal odstraniti nekaj nepotrebnih gibov in kretenj med delom svojega osebja, je prištedil na času in denarju 25 odstotkov. Direktor oglasnega biroa, ki je svojim uradnikom prihranil dve kretnji, je povečal učinek za 11 odstotkov.

Socialna politika je prav tako velike važnosti v racionalizaciji kakor prvi dve polji. Saj je cilj socialne politike, da najde pogoje za čim večjo udobnost in materialno sigurnost človeštva. Racionalizacija tehnike, trgovine in vseh ostalih strok človeškega delovanja je usmerjena na to, da stori življenje čim lažje in spravi v čim boljše harmonijo življenje ljudi med seboj, s stvarmi in dogodki. Tu je polje proučevanja silno široko, ker so pač medicina, filozofija in teologija proučile doslej človeka z najrazličnejših točk, toda še jako malo s čisto gospodarskega vidika. Človek kot socialna edinica največje gospodarske važnosti je do danes še zelo malo preštudiran. Odtod toliko brezposelnosti, neuporabnosti posameznikov, ki delajo na napačnih poljih, dasi bi bili na pravem mestu vrlo koristni, — odtod toliko odpustitev moči po raznih podjetjih in odtod zapreke, zamude in zmede, ki povzročajo škodo in nesrečo.

Mednarodne gospodarske razmere urejujejo prav v današnji dobi razne pogodbe in sporazumi, ki so včasih izključno trgovski, včasih tudi industrijski, včasih le bančni, finančni itd. Vsi pa imajo svoje vzroke, cilje in posledice. Racionalizacija igra pri tem ulogo sredstva, ki naj doseže najhitreje zaželeni cilj in izkoristi najboljše gospodarske posledice. Racionalizacija je tu rezultat dolgotrajnih in mnogostranskih poizkusov na polju tehnike, načina proizvodjanja in sociologije.

Predvsem gospodarski vzroki izsiljujejo mednarodne sporazume; prevelika proizvodnja in krize igrajo pri njih posebno važno ulogo. Po vojni je bilo treba ruševine zopet nadomestiti z novimi zgradbami, da se dvigne upadla morala pri premagancih in zmagovalcih ter da se pri obeh poveča moč potrošnje. Sirovin je bilo dovolj, prav tako strojev, saj je nastalo med vojno mnogo tovarn za fabrikacijo vojnega materijala in so bile po miru na razpolago za koristno delo. In delavcev, inženjerjev je bilo celo preveč. Tako je nekaj časa, žal, le kratko dobo vse delalo in produciralo, ves svet je bil zadovoljen in je kupoval. Celu vlade so bodrile ljudi na veselo tekmo za bogastvo. Nenadoma so osupnili proizvajalci in potrošači: robe je bilo preveč, ker je ne le Amerika imela nabito polna skla-

dišča ter je izkušala svojo robo razpečati za vsako ceno in na vseh tržiščih, na drugi strani pa so se evropske države zatele k protekcionističnemu sistemu, zlasti k carinam, ki so čim bolj zapirale meje. Razne robe je bilo tu preveč, tam premalo, cene so bile po raznih državah smešno različne, začelo se je tihotapstvo na veliko, nastale so nove vrste verižnikov in pojavile so se nove krize, ki so upropščale trgovine in industrije. Končno so države uvidele, da jim je edina rešitev — sporazum — pogodba, ki zadovoljuje obe ali celo več strani vsaj tako, da je možno živeti in delati.

Povojne razmere, ki so izzvale nove potrebe in silne troške na vseh poljih, so zavedle vlade na pretežke davščine in dajatve. Posojila so med vojno najemale vlade za najhujše pogoje. Po vojni je bilo treba ta posojila polagoma vračati; sredstva pa so morali donášati davki. Pa tudi oboroževanju ni bilo konca in so se troški za vojske vedno bolj dvigali. Tako so bili vsi državni proračuni ogromno deficitni, državni vijak pa je pritiskal vedno huje gospodarske kroge vseh držav, in naravno je, da so končno ti spoznali, da more le sporazum med njimi omogočiti stalnost gospodarskega ravnotežja.

Zlasti so uvideli, da so carinske zapreke največji sovražnik racionalizacije proizvodnje in posebej še prometa. Evropski izvoz se je od l. 1919 do 1929 zmanjšal za 20% in je kasneje še padel. Ameriška proizvodnja se je povečala za 15%, evropska pa se je znižala za 10%.

Tako so države spoznale naposled, da je brezuspešna borba posameznice in da prinese rešitev ali vsaj olajšanje edinole organiziran skupen, sporazumen odpor. V Evropi so začeli na inicijativo gospodarskih krogov delovati za kooperativo vseh ali vsaj večine držav, na pobudo kongresov evropskih finančnih in sploh ekonomskih prvakov so začeli diplomati in vlade sklicevati konference za gospodarske sporazume, za razoroževanje, za zmanjšanje števila bojnih ladij i. dr. Cilji, ki se žele doseči z mednarodnimi gospodarskimi sporazumi, pa so: organizirati, t. j. racionalizirati proizvodnjo in trgovino. Racionalizirati produkcijo pa pomeni voditi račun o tekmečih ter urediti tako, da se proizvodnja gotove robe zmanjša in izboljša, njeni troški znižajo, a njena cena zviša.

Proizvodnjo zmanjšati pomeni le poskrbeti, da se gotove robe ne fabricira preveč ter se s tem prepreči propad producentov in brezposelnost delavcev. Racionalizacija naj poskrbi, da se ne zapravlja niti blago niti delo na škodo človeštva. Zato se s pogodbami določa tudi tonaža trgovskim pomorskim parobrodom, da se zadovolje resnične potrebe, a prepreči razsipanje robe za obupne cene. Določa pa se obenem tudi kvaliteta robe, da se na korist konsumenta in poštenega proizvajalca onemogoči konkurenca šunda. In proizvodnja se racionalno razdeli na države tako, da so lahko zadovoljne. Vse pa morajo urediti delo po tovarnah po znanstveni metodi z najvišjo rentabilnostjo. Racionalizacija gospodarskih razmer v Evropi bi torej prinesla mednarodni sporazum o izvestnem številu najvažnejših produktov, kar bi odstranilo dosedanjo nepotrebno tekmo in medsebojno pobijanje, omogočilo modro razdelitev dela, boljši efekt, pravilnejši promet, povišanje mezd in deloma tudi prodajnih cen.

Racionalizacija dela na to, da se s sporazumi med industrijskimi, trgovskimi in poljedelskimi podjetji angažira manjši kapital, a dosega s skupnostjo večji uspeh, večji kredit in večja poslovna varnost. Vodstva koaliranih podjetij so sestavljena iz večjega števila članov, katerih izkustva so zanesljivejša in bolj vsestranska, nego izkustva uprav neorganiziranih podjetij, ki jih sestavljajo često le dve, tri osebe. S tem se ne zavira zasebna inicijativa, kateri dolguje človeštvo največjo zahvalo za uspehe gospodarstva.

Posebno resen in v svojih posledicah usoden je problem organizacije dela in ublaževanje brezposelnosti, problem, ki je glavna naloga racionalizacije. Marsikdo smatra za utopijo, da bi se predpisali isti pogoji dela narodom, ki so tako različni po običajih in kulturi, saj je bila celo uvedba osemurnega dela zvezana s silnimi težkočami, ki še niso povsod povsem premagane. Ali nekdanje «nemožnosti» so danes že možne. Daljava in čas sta premagana z izumi brzovlakov, brzih parnikov, letal in brzjava ter radija. Zato se običaji in mišljenje vseh narodov zbližujejo in zenačujejo. Obleka, hrana, način življenja so postali povsod isti ali skoraj isti; radio sporoča ob istem času vsemu svetu novice in isti filmi se hkratu igrajo na severu in jugu, vzhodu in zahodu zemeljske krogle. Tako se danes industrija in trgovina vsak dan sproti obveščata o novih izumih, dognanjih, izkustvih ter o važnih odkritjih, ki so ostala včasih dolga desetletja tajnosti. Tako pa se racionalizira poslovanje in gospodarstvo vsega sveta.

T. Gl.

R. Š.

O naših gospodarskih razmerah

V Beogradu je izšla knjiga «Naša domača privreda» (Naše domače gospodarstvo), ki sta jo napisala inž. Novak Popović in dr. Dušan Mišić. Knjiga je bila nagrajena z največjo nagrado od uprave kraljevega fonda.

Iz te velezanimive in za naše gospodarske kroge eminentno važne knjige hočemo posneti nekaj odlomkov, zanimivih predvsem za naše gospodarske kroge.

I. Država in domače gospodarstvo

Državni gospodarski program. Z bivšo ustavo naše kraljevine z dne 28. junija 1921. l. so odkazali državi velik delokrog delovanja na polju domačega gospodarstva. O tem je govoril oddelek ustave pod naslovom: socialne in ekonomske odredbe. V glavnem so se z državno gospodarsko politiko bavila sledeča ministrstva: finančno ministrstvo, ministrstvo za poljedelstvo in vode, ministrstvo trgovine in industrije, ministrstvo za šume in rude, železniško ministrstvo in ministrstvo za javna dela. Socialna vprašanja, ki so tesno spojena z domačim gospodarstvom, so pripadala v delokrog ministrstva za socialno politiko in ministrstva za agrarno reformo. V poslednjem času se je polagoma tudi zunanje ministrstvo

pričelo zanimati za čisto gospodarska vprašanja, kakor je na primer zunanja trgovinska politika in pa intenzivnejše organiziranje konzulatov po državnih trgovinskih potrebah. Država je potom vseh teh ministrstev vodila zunanjo gospodarsko politiko v svrhu ustvarjanja ugodnih pogojev za razvoj vseh gospodarskih panog v državi. To politiko so vodili s pomočjo pozitivnih obstoječih zakonov, uredb, pravilnikov, naredb itd. V koliko je imela država pri izvajanju te politike uspehe, to se razvidi iz statističnih podatkov domačega gospodarstva. Pri tem je važno naglasiti, da so poklicani činitelji polagali po osvobojenju nezadostno pazljivost na razvoj gospodarstva v državi, ker se niti eni vladi ni posrečilo ustvariti gospodarsko-finančnega programa, s katerim bi se s sistematičnim izvajanjem zajamčila državi nemotena gospodarska aktivnost, proračunsko ravnotežje in pa razmah njenih gospodarskih podjetij. Programi so bili spojeni s posameznimi osebami. In ker so se te često menjale, ni moglo priti do potrebne doslednosti v izvajanju dobro zamišljene in na solidno podlago postavljene splošne gospodarske politike. V državi, v kateri se je v desetih letih izmenjalo 27 vlad s 123 ministri in v kateri je bilo parlamentarno delo na zakonodajnem polju omejeno v tem času na najmanjšo mero, ni nikakšno čudo, če niso imeli dovolj časa za izvršitev tako važnega programa.

Razen teh čestih izmenjav in nedelavnosti bivših skupščin so bile najčešče na gospodarskih resortnih položajih osebe brez onega minimalnega strokovnega znanja, brez katerega si niti misliti ne moremo uspešnega vodstva poslov gospodarskega ministrstva. Vrhovna državna uprava je nedvomno zelo želela, da se ugodni gospodarskim potrebam v deželi, vendar se je pa vedno pojavljalo pomanjkanje potrebne organizacije, strokovnega znanja in energetske akcije. Volja se je često vidno pojavljala — in mnogi ministri so v tem oziru dali vidne dokaze, toda njihova akcija se je slabo obnesla in je polagoma ponehala, in najsi bo to v parlamentarnih kuloarjih, najsi bo v njihovih resortih. Nestrokovnjaški ministri so bili po večini primerov izročeni milosti in nemilosti raznih referentov in številnih komisij, sestavljenih iz visokih državnih funkcionarjev, ki so mesece delale in obetale tako, da so se naposled njihovi predlogi neslišno porazgubili po ministrskih arhivih. Na ta način so mnoge zakonske predloge večkrat izdelali, mnoge uredbe na hitro roko izdali, mnoge probleme in predmete proučili, toda vse to brez velikega praktičnega rezultata in z neznatnim finančnim učinkom za državno blagajno. Najvažnejših gospodarskih zakonov še niso predložili, kakor: zakona o pospeševanju žitne produkcije, zakona o pospeševanju živinoreje, zakona o združništvu, zakona o industrijskih obveznicah, zakona o bankah, zakona o borzah, zakona o delniških družbah in mnogih drugih zakonov finančnega in pravnega značaja, ki bi omogočili boljši razvoj domačega gospodarstva. Manj se je delalo v svrhu pospeševanja državne gospodarske politike, mnogo več z ozirom na aktualnost posameznih problemov. Pod pritiskom organiziranega domačega gospodarstva, ki je razne svoje zahtevke objavljalo na mnogih konferencah, v resolucijah in interpelacijah, so merodajni faktorji ugodili, kolikor je bilo mogoče, toda vse to je delalo vtisk disharmonije, heterogenske strokovne

politike brez bistvenih znakov organske celine. Vsled tega so nastajale kontradikcije, nasprotstva med posameznimi resorti, ne-
sporazumi itd.

Z eno besedo, država se po vojni pa do poslednje vlade ni pojavila niti z enim izdelanim gospodarskim programom v zmislu domačih življenskih potrebščin, marveč je vodila nejasno politiko, podvrženo čestim izpremembam. Če se je pa zgodilo, da se je pojavil kak minister z gotovim izdelanim gospodarskim programom, tedaj so kmalu pozabili ta program in je ostala le mrtva beseda na papirju. Take možne posledice nezrelega parlamentarizma in nemanj zistema v javni upravi je naprej videla celo bivša ustava, ko je s posebno odredbo zahtevala ustanovitev gospodarskega sveta. Ustava je smatrala ta svet kot garancijo za izvajanje enotnega strokovnega gospodarskega programa, toda žal so splošne politične razmere onemogočevale, da bi ta važna ustanova pričela delovati.

Prvi resnejši poskus sestavitve državnega gospodarskega programa in večjega vplivanja države na razmah raznoličnega domačega gospodarstva je napravila izvenskupščinska in nestrankarska vlada generala gosp. Petra Živkovića, sestavljena vsled znanega manifesta Nj. Vel. kralja z dne 6. januarja l. 1929. Ta vlada je takoj spoznala ves značaj gospodarskih problemov v deželi ter uvidela velikansko potrebo večjega strokovnega sodelovanja pri stvarjanju ugodnih pogojev za razvoj gospodarskih panog. V svojem delovnem programu, izročnem javnosti 21. marca l. 1929, je vlada navedla za vsa ministrstva vrsto načrtov, ki se naj zakonodajnim in drugim administrativnim potom izvedejo v svrhu ustanovitve enotnega strokovnega programa. Eden od važnejših pričetkov izvrševanja tega programa je predložitev zakona o državni vrhovni upravi z dne 31. marca l. 1929, s katerim so se ukinila štiri ministrstva (za vere, agrarno reformo, narodnega zdravja ter ministrstva za pošte in brzojav) ter odredila pristojnost predsedstva ministrskega sveta in ostalih ministrstev. Posamezni zakonski predlogi, eni uzakonjeni, drugi predloženi vrhovnemu zakonodajnemu svetu, ki so ga ustanovili z zakonom z dne 31. januarja l. 1929, svedočijo, da se označeni program dosledno izvaja in da je naša država došla v dobo intenzivnega pozitivnega zakonodajstva, od katere se more pričakovati rešitev važnega problema izenačenja pozitivnega zakonodajstva. Nova organizacija vrhovne državne uprave v zvezi z uredbo o razdelitvi na oddelke predsedstva ministrskega sveta in ministrstev z dne 20. aprila 1929 je izvedena na podlagi zamisli, da se državni organi usposobijo predvsem za izvrševanje gospodarskih funkcij v svrhu izvedbe enotne državne politike. In če je še prerano izreči sodbo o pozitivnih rezultatih režima, ustvarjenega z zgodovinskimi dogodki od 6. januarja 1929, vendar moremo pripomniti, da je prvič v našem javnem povojnem življenju, da so bili v kratkem času izvršeni toliki koraki v interesu raznoličnega domačega gospodarstva. Od takega sistematičnega dela lahko pričakujemo od države, da bo sčasoma najvažnejši faktor narodnega in državnega materielnega blagostanja, kar je nedvomno glavna naloga vsake današnje moderne države. S takim delom je mogoče, da ustvari država soliden temelj enotni gospodarski politiki.

II. Novčni zistem, gibanje kurza dinarja

Novčni zistem naše države je bil po vojni neurejen iz dveh razlogov, ki sta zelo zvečala denarno emisijo: na eni strani, v prometu je bila velika količina avstrijskih papirnatih kron, ki jih je bilo treba zamenjati za dinarje radi izenačenja valute novčnega sistema, na drugi strani, država je bila že od prvega pričetka povojne svobode prisiljena, da si poišče izvenbudžetske vire v svrhu pokritja svojih mnogobrojnih potreb. Iznos bankovcev v prometu in kovinske zaloge po stanju Narodne banke se je gibal koncem vsakega leta v sledečih mejah:

	Bankovci:	Kovinska zaloga:
1918	340,569.310	297,293.917
1919	664,007.455	434,478.619
1920	3.344,127.710	331,362.478
1921	4.688,443.680	401,353.086
1922	5.039,883.450	349,300.455
1923	5.790,240.920	437,342.023
1924	6.001,503.765	474,351.472
1925	6.062,683.930	460,131.820
1926	5.811,843.250	438,775.165
1927	5.743,389.455	452,735.335
1928	5.528,170.015	339,074.850

Za določanje razmerja, ki obstoji med višino papirne cirkulacije in pokritja, je treba vpoštevati, da se vrednost zaloge vračunava v aktive po zlati pariteti in v originalni valuti, dočim je višina novčanic med pasivi označena s papirnimi dinarji. Ravnotako se račun začasne zamenjave, ki označuje zahtevke države v devizah, vodi med aktivi, kakor tudi zaloga, dočim je njegova protivrednost med pasivi označena v istem znesku v papirnih dinarjih. In končno služijo za kritje odobrenih kreditov državi tudi državne domene, ki se knjižijo v bilanci Narodne banke z zneskom 2.138,377.163 dinarjev. Kadar se bo izvršila valorizacija bilance Narodne banke, kakor predvidevajo zakonite določbe in dopolnila, predložena na lanski izvanredni skupščini delničarjev tega zavoda, tedaj se bo to razmerje popolnoma izenačilo in točno stabiliziralo.

Naš novčni zistem je doživel po vojni dve jasno očrtani dobi: 1. do koncem 1922 se je kontingent novčanic Narodne banke naglo množil vsled zadolženja države pri emisijskih zavodih in 2. začetkoma leta 1923 je prenehalo to zadolževanje države in se do danes ni oživotvorilo. Prva doba je v popolnem znaku financ, druga pa v znaku deflacije, četudi postaja novčanični kontingent od časa do časa večji. Začasni pojem deflacije je vezan za okrepitev kupne moči nacionalne novčanične edinice. Dajanje novčanic v promet se je prilagodovalo v tej drugi dobi edinole kreditnim potrebam domačega gospodarstva in se je gibalo v mejah, določenih z zakonom o Narodni banki.

Te izpremembe v novčnem zistemu so neposredno učinkovale tudi na gibanje kurza domače valute. V razmerju napram švicarskemu franku je dinar izkazoval sledeče izpremembe v svoji mednarodni vrednosti po vojni:

1. julija 1919 .	50-25	švicarskih frankov za 100 dinarjev
1. jan. 1920 .	23-36	" " " " "
1. julija 1920 .	35-72	" " " " "
1. jan. 1921 .	17-09	" " " " "
1. julija 1921 .	15-63	" " " " "
1. jan. 1922 .	7-49	" " " " "
1. julija 1922 .	6-71	" " " " "
1. jan. 1923 .	5-65	" " " " "
1. julija 1923 .	6-17	" " " " "
1. jan. 1924 .	6-45	" " " " "
1. julija 1924 .	6-55	" " " " "
1. jan. 1925 .	7-93	" " " " "
1. julija 1925 .	9-02	" " " " "
Povprečno 1926	9-13	" " " " "
Povprečno 1927	9-13	" " " " "
Povprečno 1928	9-13	" " " " "

Gibanje dinarskega kurza moremo razdeliti na tri dobe.

Prva doba od 1919—1922 všteti izkazuje veliko nestalnost in nagle izpremembe. Padec dinarja se pojavlja v prvi polovici l. 1921, a v drugi se še bolj pojavlja. Iz strahu pred katastrofo se kurz dinarja l. 1922 vzdržuje z uvedbo uredbe o regulaciji prometa z devizami in valutami in državnimi intervencijami na borzi. Pričakovane katastrofe do konca tega leta ni bilo in se je podaljšala vse do 23. januarja l. 1923, ko je dinar notiral najnižji mendarodni kurz po vojni. Od tega dneva nastopa druga doba.

Druga doba se odlikuje po svoji polagoma stalni in sigurni okrepitvi dinarskega tečaja. Ta proces se ne vrši z velikimi izpremembami od meseca do meseca, vendar se pa jasno vidi, da dobiva dinar v prejšnjih letih izgubljeni teren. Od meseca marca l. 1925 se dinar sistematično dviga, in početkoma meseca julija se prične kristalizirati okoli kurza 9-13 švic. franka. Od tega meseca datira začetek njegove faktične stabilizacije.

Tretja doba predstavlja definitivno stabilizacijo dinarja. Ta stabilizacija je bila izvršena le po vezanem sistem devizne trgovine, vsled česar je Narodna banka postala gospodar borze. Z odkupom $\frac{1}{3}$ deviz od izvoznikov za račun države se je ustvarila močna rezerva deviz pri Narodni banki, s katero ni bilo težko obvladati devizni trg in budno paziti na gibanje dinarja v svrhu njegove stabilizacije. Ta tretja doba brezdvomno idealne stabilizacije pod režimom papirne novčance predstavlja naravni prehod v definitivno zakonito stabilizacijo, ki je na dnevnem redu v naši državi.

Te izpremembe v kontingentu in kupni moči papirnega dinarja niso mogle ostati brez učinka na celokupno domače gospodarstvo. Inflacija in padec kupne moči pri nacionalni valuti predstavljata dva fenomena, ki konicidirata, zatorej jih je težko ločiti drug od drugega, tako v organskem oziru, kakor tudi z ozirom na njihove posledice. Ipak moremo trditi, da sta v dobi inflacije oba ta fenomena enako učinkovala, medtem ko je po končani inflaciji okrepitev kupne moči dinarja nezavisno ustvarjala nezaželjene posledice za gospo-

darstvo. Početki naše gospodarske krize leže v prehitrem prehodu inflacije v deflacijo, oziroma v dobi okrepitve dinarja, če bi se pri tem prehodu moglo domače gospodarstvo brez pretresa prilagoditi.

Z ozirom na vrednost kupne moči valute, ki je osnovno merilo vseh prednosti, izraženih v cenah, pospešuje inflacija produkcijo, predvsem industrijsko delavnost, ker visoke cene vedno ugodno vplivajo na intenzivnost produkcije. In tudi pri nas se je radi razvoja inflacije na vseh straneh pojavljala poslovna akcija in vse naše gospodarsko življenje je kazalo zunanje znake vseobčega razmaha. Naglo so se snovala nova podjetja, stara pa razširjevala; gradile so se nove nepremičnine, stare pa zvečavale; krediti so se lahko dobivali na domačem in inozemskem denarnem tržišču (ker so dolžniki pravočasno zadoščali svojim obveznostim radi počasnega padca domače valute); spoštovanje napram denarju vsled lahkega zaslužka je ginevalo (kar je ugodno učinkovalo na okrepitev konzuma); državne materialne potrebe so se množile, zato pa so učinkovale na večje povpraševanje po blagu; zunanja trgovina se je razvijala vsled padca domače valute (kar je ugodno vplivalo na izvoz); akcije brezdvomno vseh podjetij so pridobivale na ceni in pričale o aktivnosti poslov itd. To so bile bistvene karakteristike omenjene prve dobe. Leta 1922. se že opaža na horicontu kriza. Država je izkoristila vse kredite, ki so ji bili zasigurani na podlagi zakona o Narodni banki. Inflacija se je morala ustaviti ali pa še podaljšati v znamenju tiskanja novčanic. Vse domače gospodarstvo se je naenkrat znašlo pred popolnoma novimi okoliščinami. Reakcija je bila neizogibna. Takoj se je pokazalo, da to stanje v svoji sredini ni zdravo. Nastala je splošna stagnacija, počenši od Narodne banke in vseh denarnih zavodov. Z l. 1923 je nastala doba splošne gospodarske krize.

Ta kriza bi bila mnogo manjša, če bi naše gospodarstvo nudilo kake predpogoje za njeno ublažitev. Toda takoj se je videlo, da je naša povojna delavnost, označena v vseh navedenih manifestacijah, predstavljala bolj proces bolnega in onemoglega organizma kakor pa primer spontanega napredka zdrave organske celine. Od l. 1923 se je kriza polagoma širila kakor epidemija od ene gospodarske pango na drugo. Vse naše gospodarstvo ni bilo dovolj odporno, da bi zadržalo to rušeče valovje. Pri Narodni banki ni bilo rezervnih kreditov; denarni zavodi so bili preveč angažirani, da bi mogli misliti, kako zadostiti kreditnim potrebam domačega gospodarstva; poljedelski kredit ni bil organiziran, da bi mogel nuditi zadostnih sredstev za potrebe domačega poljedelstva; industrija ni imela svojega močnega finančnega zavoda, ki bi mogel preskrbeti potrebne kredite v inozemstvu (sicer je že tedaj preživljala svojo krizo); tudi trgovina je bila brez organizacije, država ni imela rezervnih dohodkov, da bi mogla misliti na davčno razbremenitev v svrhu ublaženja splošne krize itd. Da bi bili naši merodajni faktorji bolj uvidni in strokovnjaški, tedaj bi mogli vnaprej videti težkoče, ki so se pojavile. Vsak hitri prehod v procesu razvoja brezdvomno negativno učinkuje na pravilno funkcijo organizma. Kakor imajo človek, rastlina in žival svojo biologijo, ravnotako ima gospodarstvo svoje življenske zakone, po katerih se dela, napreduje, boluje in umira. Te zakone se mora poznati. Če se jih ne vpošteva, se to fatalno maščuje.

Za režima stabilizacije dinarja so se naše gospodarske razmere polagoma urejevale. Stabilizirana valuta ima en blagotvoren učinek na splošne gospodarske razmere. Tu se postopno saniranje gospodarstva vrši samoobsebi. V zadnjem času se je pa videlo, da je treba nuditi domačemu gospodarstvu vso potrebno podporo, kajti če se je prepušča samemu sebi, morejo v bodoče nastati še večje nevarnosti nego so bile v preteklosti. (Nadaljevanje prihodnjič)

I. K.

Kako skrbijo srbski trgovci za starost in onemoglost

Naši tovariši — srbski trgovci so, kar se tiče skrbstva za starost, onemoglost in preskrbe rodbine po njihovi smrti, mnogo pred nami. Že več nego 25 let so se bavili z idejo, kako bi oskrbeli sebe za starost in onemoglost ter svoje rodbine za primer smrti. Ta ideja nekaterih agilnih in zavednih srbskih trgovcev se je zoblikovala v močno ustanovo «Trgovski fond», ki je koncem preteklega leta praznovala 25-letnico svojega uspešnega in koristnega delovanja.

Srbski trgovci so lahko ponosni na to svojo ustanovo, ki je tekom 25-letnega delovanja pokazala, kaj se da doseči s trdno voljo, solidarnim delom in vztrajnostjo.

Delovanje «Trgovskega fonda» in njegove hipotekarne banke v Beogradu mora biti slovenskemu trgovstvu, ki kljub svoji močni stanovski organizaciji v pogledu skrbstva za starost in onemoglost ni doslej storilo ničesar pozitivnega, le za vzgled in spodbudo.

Ideja o osnovanju fonda, ki naj bi prevzel skrb za trgovce in njih rodbine v starosti, onemoglosti in v primeru smrti, se je rodila v Srbskem trgovskem udruženju v Beogradu. Pravila za to ustanovo, kateri so nadeli ime «Trgovski fond», so bila 17. oktobra 1901 odobrena. «Trgovski fond» ni nikako posmrtno društvo, marveč ustanova, ki daje podporo v obliki mesečne rente članu «Trgovskega fonda» po letih članstva, določenih v pravilih, po njegovi smrti pa rodbini. To je torej zavarovanje, ki pa se bistveno razlikuje od zavarovanja pri zavarovalnih družbah. Medtem, ko izplača zavarovalna družba po preteklem roku odnosno v primeru smrti vso zavarovano vsoto naenkrat, — dobiva član oziroma njegova rodbina iz «Trgovskega fonda» stalno mesečno rento (pokojnino).

Takoj po odobritvi pravil je izdelalo društvo osnutek zakona o ugodnostih «Trgovskega fonda» in njegove hipotekarne banke, ki ga je Narodna skupščina 29. januarja 1902 soglasno sprejela. Ustanovo sta uvedla v življenje Srbsko trgovsko udruženje v Beogradu in Beograjska trgovska omladina. Še istega leta se je vršil trgovski shod, na katerem se je živo agitiralo za novo snujočo se ustanovo, 5. oktobra 1903 pa je bila sklicana ustanovna skupščina, na kateri je bila izvoljena prva uprava «Trgovskega fonda».

Član «Trgovskega fonda» more postati vsak trgovec, trgovski zastopnik, poslovodja, trgovski pomočnik in bančni uradnik. Člani, samostojni trgovci, morajo vložiti mesečno najmanj 20, a največ

1000 Din, vsi ostali pa najmanj 10 in največ 200 Din na hranilno knjižico. Tako mesečno vlaganje na knjižico traja v zmislu pravil «Trgovskega fonda» 10 let.

Po preteku desetih let rednega mesečnega vlaganja prične pravica do rente, ki se izplačuje vsakega prvega v mesecu. Tako je znašala renta leta 1923 28% od vložene vsote. Če je imel član na svoji knjižici vloženih n. pr. 100.000 Din, je dobival odnosno po njegovi smrti njegova rodbina 28.000 Din pokojnine, to je 2333-33 Din mesečno.

Po desetih letih član lahko i nadalje vlaga mesečne prispevke, s čimer se mu od leta do leta zvišuje glavica in s tem seveda tudi renta. Ne dobiva pa rente, dokler vplačuje mesečne prispevke.

Pred potekom desetih let se pridobi pravico do rente, če član umrje.

Pravico do rente imajo: član «Trgovskega fonda», njegova žena in otroci ter njegovi starši in jo uživajo v sledečem redu:

1. član do svoje smrti.
2. Po članovi smrti žena in otroci po enakih delih in sicer: otroci brez razlike spola do svoje smrti, a žena do smrti ali ponovne možitve.

3. Če žena umrje ali se omoži, odpade njen del članovim staršem do njihove smrti. Po smrti staršev pripade tudi ta del članovim otrokom.

4. Če član nima otrok, imajo pravico do rente po njegovi smrti v enakih delih njegova žena in njegovi starši.

5. Če član nima otrok niti staršev, ima pravico do rente njegova žena do smrti odnosno do zopetne omožitve. Če žena umrje ali se omoži, pripade renta članovim zakonskim naslednikom odnosno onemu, ki ga je določil v oporoki.

«Trgovski fond» je torej, kakor smo videli, dejansko pokojninska ustanova srbskega trgovstva.

Nekaj let po ustanovitvi «Trgovskega fonda», leta 1907, pa je pričela s svojim delovanjem «Hipotekarna banka Trgovskega fonda».

Ta banka se je kot sestavni del «Trgovskega fonda» osnovala z namenom, da bi bil kapital «Trgovskega fonda», ki se zbira z članskimi vložki, plodonosno naložen. Banka vrši vse bančne posle: daje posojila na nepremičnine v vsi državi; okrajem, srezom in občinam proti zastavitvi dohodkov in doklad, ki so državno odobreni; izdaja založnice in obveznice; sprejema hranilne vloge; otvarja tekoče račune na podlagi hipotek, vrednostnih papirjev in menic; izvršuje vse vrste zavarovanja in pozavarovanja ter kupuje in prodaja valute in devize za tuj račun.

Leta 1912. je kupila «Hipotekarna banka Trgovskega fonda» svoj dom v Jakšičevi ulici.

To bi bil kratek pregled delovanja in namena te prekoristne ustanove srbskega trgovstva pred vojno. Iz skromnega početka leta 1904, ko je imel «Trgovski fond» 105.090 Din glavnice, se je, zlasti v povojnih letih, razvil v mogočen zavod, ki je koncem leta 1928 razpolagal z mnogomilijonsko glavnico.

V prihodnji številki bomo poročali o presenetljivem razvoju «Hipotekarne banke Trgovskega fonda» v povojnih letih.

TO IN ONO

Delovni program vlade za tekoče leto

Delovni program, ki ga namerava naša vlada izvesti v tekočem letu, je jako obsežen. Med mnogim drugim je v ministrstvu financ v pripravljanju zakonski predlog o reguliranju neplačanih davčnih zaostankov. S tem zakonom bi se končno uredili davčni posli in uvedlo ažurno stanje. Čim bo vprašanje davčnih zaostankov urejeno, se bo uvedlo plačevanje davkov po poštni hranilnici.

Pripravljen je tudi material za temeljno reformo celokupne carinske administracije.

Ministrstvo trgovine in industrije izdeluje projekte sledečih zakonov: obrtnega zakona in zakona o javnih skladiščih; z obema zakonoma se bo izvršilo zenačenje zakonodaje za vso državo.

Poleg mnogih drugih važnih projektov bo ministrstvo izdelalo tudi osnutek zakona o pospeševanju domače delavnosti, s katerim se bo omogočil razvoj našega obrta in industrije. Važen je tudi osnutek zakona o zavarovanju obrtnikov, s katerim se bo ugodilo mnogobrojnim željam obrtništva po lastnem zavarovanju. Ministrstvo bo izdelalo nadalje osnutek zakona o obrtnih sodiščih, s katerim se bodo zenačili raznovrstni predpisi o razsojanju sporov med delodajalci in delojemalci. Da bi se dosegla vsestranska zenačitev v strokovnem pouku, pripravlja ministrstvo material za izdelavo zakona o trgovskem in tehnično obrtnem pouku in splošnem obrtno-trgovskem nadaljevalnem šolstvu.

Pripravljen je tudi material in izdelano besedilo zakona o carinski prostosti hotelske opreme, zakona o pospeševanju hotelirstva in zakona o kopalniških ter klimatskih in turističnih krajih.

V ministrstvu socialne politike se pripravlja ustanovitev dveh novih javnih borz dela in sicer v Bitolju in Kragujevcu in akcija za graditev delavskih stanovanj in delavskega zavetišča in borze dela v Zagrebu, Sušaku, Splitu, Sarajevu, Ljubljani in Mariboru. Posebna komisija izdeluje osnutek izseljeniškega zakona, s katerim se bo uredilo tudi vprašanje zaposlitve inozemskih delavcev v naši državi.

Ministrstvo za zgradbe ima poleg mnogih drugih v teku hidrotehnična

dela: utrdba obale v ljubljanskem srezu, na Savinji pri Sv. Petru, na Dravi pri Ormožu in Varaždinu. Poleg teh del bo pričelo ministrstvo z regulacijo Mure ob avstrijski meji in v mariborskem in prekmurskem srezu. Ministrstvo zbira nadalje material za izdelavo nove poštne tarife in zakona o pošti, telegrafu in telefonu.

Elektrifikacija Jugoslavije

Pred kratkim se je službeno objavilo, da je izdelan v ministrstvu za zgradbe osnutek zakona o elektrifikaciji države.

V pogledu moderne elektrifikacije se je pri nas v zadnjem času mnogo storilo. Vlada je dala družbi «Dalmatienne» koncesijo za izkoriščanje vodnih sil Krke in Cetine. Pred nekoliko leti je bila podaljšana tudi koncesija falski elektrarni. Zagreb se je spojil s hidroelektrično centralo v Karlovcu, s čimer se je dosegla izvrstna kooperacija med zagrebsko kalorično in karlovsko hidrocentralo, ki se izpopolnjujeta. S tem je prišel Zagreb v položaj, da je mogel znižati tok za industrijo od 2·80 na 2 do 2·20 Din za kilovatno uro.

Male električne centrale danes radi svojih visokih proizvodjalnih stroškov ne morejo dajati cenenege toka, brez katerega pa zlasti industrija ne more biti. Ne moremo si niti misliti industrijalizacije države brez cenenege električnega toka. Edini način zasigurati cenen tok leži v modernem sistemu za pridobivanje toka. Seveda pa je za izvedbo takega sistema potreben ogromen kapital. Osnovno in načelno vprašanje pa je, ali naj država sama izvede elektrifikacijo države, ali naj to prepusti zasebni iniciativi in kapitalu.

Elektrifikacija je zvezana pri nas z velikim rizikom. Posamezne centrale radi visokih cen električnega toka niso mogle dovolj organizirati potrošnje toka. Država sama pa takega rizika ne more prevzeti na sebe in bi bilo torej s tega stališča, kar se je pokazalo tudi v industrijsko in kulturno mnogo razvitejših državah, boljše, da bi izvedel elektrifikacijo države zasebni kapital.

Iz dejstva, da je elektrifikacija zvezana z velikimi stroški in rizikom, prevladuje mnenje, da bi država preskrbela kapital za ta podjetja. Predvsem bi morala nuditi vse zakonske in finančne olajšave v obliki subvencij, ali

pa na kak drug način, da bi se obvarovala rentabilnost podjetij. Francija je n. pr. izdala doslej v obliki subvencij za elektrifikacijo 700 milijonov frankov. Dosegla pa je s tem, da se je vložilo v električna podjetja pol-drugo milijardo frankov. — Italija daje specialne subvencije, in sicer za vsako konjsko silo po 40 lir letno in za vsak kilogram bakra, ki se ga uporabi za daljnovode, po pol lire in to za prvih 15 let. Rezultat tega je bil, da je Italija od leta 1915 do 1925 dvignila potrošnjo od 2 in pol na 7 in pol milijarde kilovatnih ur letno; v istem času pa je narastel kapital, vložen v električna podjetja, od 510 na 2600 milijonov zlatih lir. Ta dva primera sta jasen dokaz, kako se more s subvencijami dvigniti in pospešiti elektrifikacija.

Pri nas ni pričakovati, da bi država podprla električna podjetja s subvencijami. Mogla pa bi nuditi možnost do hitrejšega razvoja s tem, da jih oprosti davkov, da jim dovoli carine prost uvoz instalacijskega materiala itd.

Z zakonom je treba urediti tudi vprašanje, kaj bo z že obstoječimi električnimi centralami. One proizvajajo danes tok jako neekonomično. Kilovatna ura jil stane 6—7 kg premoga 4000-ih kalorij. Ta premog je obremenjen z visokimi prevozninami in drugimi stroški, radi česar je tok še dražji. Zato pa se dobijo danes kraji, ki plačujejo kilovatno uro po 12, pa tudi 14 Din.

Prevladuje torej mnenje, da je treba stremeti predvsem za tem, da se osnujejo velike kalorične in hidrocentrale, ki bi oddajale, pri večjem odjemu tok lahko cenejše. Male centrale pa bi morale kupovati tok od velikih central z njihovih transformatorskih postaj. Proizvajanje toka bi morale na ta način ustaviti, ker bi dobivale tok od velikih central cenejše, kot pa bi ga mogle proizvajati same. Režijski stroški takih malih central, ki bi prodajale tok na malo, bi se znatno znižali in ker bi mogle dajati tok cenejše, bi z večjo potrošnjo dosegle večje finančne uspehe.

Statistika stečajev v letu 1929

Jugoslovansko društvo za zaščito upnikov v Zagrebu je zabeležilo v mesecu decembru 1929 — 69 stečajev, napram 87 v istem razdobju preteklega leta, to je za 18 stečajev oziroma 20,7% manj.

Od teh odpade na Slovenijo in Dalmacijo 7 (lansko leto decembra 5), Srbijo in Črno goro 53 (73), Hrvaško in Slavonijo 6 (6), Bosno in Hercegovino 1 (1), Vojvodino 2 (3).

V letu 1929 je bilo skupaj 1063 stečajev napram 917 v istem razdobju leta 1928, to je za 146 stečajev odnosno 15,9% več.

Od teh odpade na Slovenijo in Dalmacijo 69 (leta 1928 — 80), Srbijo in Črno goro 846 (682), Hrvaško in Slavonijo 85 (80), Bosno in Hercegovino 13 (17), Vojvodino 50 (58).

Ratifikacija trgovinske pogodbe med Jugoslavijo in Letonijo

27. decembra 1929 je bila v ministrstvu za zunanje posle v Beogradu izvršena ratifikacija trgovinske pogodbe med našo državo in Letonijo.

Večerni tečaji Gremija trgovcev na Dunaju

Gremij trgovcev na Dunaju je priredil v letošnji zimski sezoni poučne večerne tečaje za samostojne trgovce in pomožno osebje. Kakor poroča «Der Handel», glasilo Gremija trgovcev na Dunaju, obiskuje tečaje 2220 slušateljev, in sicer 268 samostojnih trgovcev in obrtnikov, 1213 pomočnikov in 414 učencev in vajencev.

Prva vinska borza v Evropi

23. decembra 1929 je bila v Milanu otvorjena vinska borza, ki je prva te vrste v Evropi. Poslovala bo kot oddelek milanske blagovne borze, njena naloga pa bo, da bo uravnala trgovino z vinom v pravo smer. Poleg borznega poslovanja bo nova borza s standardiziranjem vplivala na izboljšanje kvalitete in povečanje proizvodnje. Za sedaj je določila dva uzančna tipa in sicer črno stalno vino in črno mešano vino.

Tudi pri nas se je pred več leti načela slična akcija in sicer na borzi v Zagrebu in v Novem Sadu, ki pa je ostala brez uspeha, čeprav sta bili obe borzi do skrajnosti naklonjeni vinski trgovini. Naši trgovci z vinom in vinogradniki vsekakor niso imeli dovolj zmisla za tako akcijo, ki je v vsakem pogledu koristna.

Naše vinogradništvo se nahaja danes v jako težavnem položaju, pa bi bilo vsekakor dobro, da bi se tudi pri nas osnovala slična ustanova, kot je milanska vinska borza.

DRUŠTVENE VESTI

MERKURJEV PLES se je vršil v soboto, dne 11. januarja t. l. v veliki dvorani hotela «Union» ter je tudi letos v polni meri upravičil svoj sloves kot najlepša in najodličnejša predpustna prireditvev. Aranžma je bil prvovrsten in brezhiben, dvorane elegantno dekorirane, obisk, zlasti s strani trgovcev in drugega poslovnega sveta, obilen. Prireditvev so počastili s svojo prisotnostjo najvišji predstavniki civilnih in vojaških oblasti: g. ban inž. Dušan Serneck s soprogo, komandant dravske divizijske oblasti, divizijski general g. Sava Tripkovič, častna dvorna dama ga. Franja Tavčarjeva, minister n. r. gosp. dr. Albert Kramer, kakor tudi obilo članov ljubljanskega konzularnega zbora. Od Zbornice za TOI smo opazili podpredsednika g. Ivana Ogrina in tajnike gg. Mohoriča, dr. Plessa in dr. Pretnarja, nadalje poslovodečega podpredsednika Zveze trgovskih gremijev g. J. J. Kavčiča, načelnika ljubljanskega trgovskega gremija g. Ivana Gregorca, glavnega tajnika zveze industrijev g. inž. Milana Šukljeja, predsednika «Trgovskega doma» Ivana Jelačina star. ter razne funkcionarje gospodarskih korporacij in druge odlične predstavnike trgovstva, industrije, bankarstva in obrti. Ples je otvoril elita naših dam in gospodov. Plesne točke je vodil z znano spretnostjo g. Pavel Fabiani, kateremu gre tudi glavna zasluga za okusno dekoracijo dvorane in stranskih prostorov. Odkritosrečno priznanje tudi vsem članom prireditvenega odseka, ki so s svojo vsestransko agilnostjo in vnemo pripomogli do sijajnega uspeha te odlične prireditve. Ples je potekal zelo animirano do ranega jutra, k čemur je najodličneje prispeval izborni društveni orkester pod vodstvom g. Vilka Lampeta, ki zasluži za svoj trud najtoplejšo zahvalo.

Tajnik

ŠESTI DRUŽABNI VEČER TRGOVSKEGA DRUŠTVA «MERKUR», ki se je vršil v sredo, dne 22. januarja t. l., kakor običajno v restavracijskih prostorih «Zvezde», je privabil mnogo članstva in odličnih prijateljev društva, tako da so bili prostori prenapolnjeni. Na sporedu je bilo v nadaljevanju cikla predavanj, zasnovanih za trgovske in obrtniške kroge, izredno zanimivo predavanje gospoda msgr. dr. Josipa Ujčiča, rednega vseučilišnega profesorja, o temi: «Trgovina in morala». Po uvodnih pozdravnih besedah predsednika gosp. dr. Frana Windischerja je g. predavatelj, živahno aklamiran od številnih poslušalcev, obrazložil v obširnem govoru vsa vprašanja, ki so v zvezi z moralo v trgovini. Obdelal je činitelje, ki določajo cene, in motril vprašanje tržne cene s stališča moralista. Povdarjal je zlasti potrebo, da se trgovci v izvrševanju svojega poklica drži načela pravičnosti in ljubezni, kar je povsem združljivo s poslovnim uspehom. Raztolmačil je dovoljeno konkurenco, učinkovito reklamo, ki naj sicer vzbuja pozornost in vabi za nakup, vendar naj bo vedno resnična. Baval se je nadalje s karteli in končno pojasnil pojem bojkota. V govor je vpletel polno primerov, ki so drastično ilustrirali vse njegove definicije. H koncu je zaželel našemu trgovstvu mnogo blagoslova za uspešno delovanje od onega, ki je nad nami. Prisotni so predavanje poslušali z napeto pozornostjo ter so govornika nagradili z dolgotrajnim iskrenim aplavzom. Nato se je g. dr. Fran Windischer za učinkovito razmotrivanje predavatelju toplo zahvalil, povdarjajoč, da so obrazložena načela vsem trgovcem simpatična in sprejemljiva. Če mreža, preko katere mora enkrat vsakdo, ne bo imela bolj gostih pentelj, kakor jih je g. predavatelj orisal, trgovci ne bodo imeli zaprte poti tja, kamor si vsi želimo. Lepi večer je zaključil Završanov kvartet, ki je zapel številne vedno lepe naše narodne pesmi, ter agilni društveni orkester z izbranim programom.

Tajnik

SMRTNA KOSA. Dne 12. januarja t. l. je prerana smrt ugrabila iz naših vrst dolgoletnega člana, iskrenega tovariša, plemenitega moža in zavednega narodnjaka, gospoda Ivana Vernika, trgovskega poslovodjo in zastopnika. Društvo je izreklo njegovim sorodnikom svoje globoko občuteno sožalje z zagotovilom, da ga ohrani trajno v najboljšem spominu.

DARILO. V počaščenje spomina pokojnega Ivana Vernika, trgovskega poslovodje, je daroval g. Rikard Tory, bivši dolgoletni društveni podpredsednik, Din 150— za društveni podporni sklad. Najlepša hvala! Blagajnik